

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/2023 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Ville Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- finanssineuvos Jukka Mattila, valtiovarainministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Rainer Hiltunen, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- johtava kehittämisasiantuntija Kirsti Ukkonen, KEHA-keskus
- juristi Antti Ristimäki, Kansaneläkelaitos
- tutkimuspäällikkö Jussi Tervola, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- kehittäispäällikkö Ville Salo, Helsingin kaupunki
- erityisasiantuntija Sari Pirttiluoto, Tampereen kaupunki
- johtava juristi Tarja Krakau, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
- professori Liisa Häikiö
- kauppatieteiden tohtori Antti Kauhanen
- valtiotieteiden tohtori Tomi Kyyrä
- kauppatieteiden tohtori Merja Kauhanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvoyksikkö
- pääekonomisti Jukka Appelqvist, Keskuskauppakamari
- Kuhmon kaupunki

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, työttömyysturvalain muuttamisesta annettua lakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annettua lakia, työttömyyskassalakia, työttömyyskassalain muuttamisesta annettua lakia ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia. Ehdotetut muutokset koskevat palkansaaajan työssäoloehdot, työttömyysetuuden sovittelua ja työttömyysetuusoikeuden alkamisen ajankohtaa sekä työttömyysetuuksiin maksettavia lapsikorotuksia. Muutosten tavoitteena on yksinkertaistaa työttömyysturvajärjestelmää ja lisätä työllisyyttä parantamalla työllistymiseen liittyviä taloudellisia kannustimia.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus sitoutuu julkisen talouden rahoitusaseman kohentamiseksi vahvistamaan julkista taloutta toimenpidekokonaisuudella, joka vahvistaa julkista taloutta nettomääräisesti kuudella miljardilla eurolla vuoden 2027 tasossa. Neljä miljardia tästä on tarkoitus toteuttaa menosopeutuksilla ja kaksi miljardia työllisyyttä parantavilla toimenpiteillä.

Tässä esityksessä ehdotetut toimenpiteet ovat osa hallituksen työllistymisen kannustinloukkujen purkamisen kokonaisuutta. Ehdotetuilla muutoksilla työttömyysetuusmenojen odotetaan vähentävän noin 500 miljoonalla eurolla, mikä vahvistaisi julkista taloutta nettomääräisesti noin 250 miljoonalla eurolla. Lisäksi työllisyyden arvioidaan kasvavan noin 20 000 työllisellä, mikä vahvistaisi julkista taloutta noin 550 miljoonalla eurolla. Työnteon kannustimet ovat tällä hetkellä liian matalat. Hallituksen ensimmäisen budjettiesitysten päätöksillä on arvioitu olevan merkittävä 60 000—65 000 henkilön työllisyysvaikutus.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä esitettävien huomioiden.

Palkansaaajan työssäoloehto

Työnhakija saa työttömyysetuutta perus- tai ansiopäivärahana edellyttäen, että työnhakija täyttää noin kuuden kuukauden mittaisen työssäoloehdon. Työnhakijalla on työssäoloehdon täytettyään oikeus 300, 400 tai joissakin tapauksissa 500 päivän mittaiseen perus- tai ansiopäivärahaan. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy esityksen (HE s. 15) näkemykseen siitä, että vaikka merkittävä osa työttömyyspäivärahakausista päättyy jo ennen enimmäismäärän täyttymistä, työssäoloehdon mukainen työskentelyvaatimus on verrattain lyhyt suhteessa sen täyttämiseen seuraavaan etuusoikeuteen.

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä muutettaviksi siten, että työssäoloehdot pidennetään nykyisestä 26 kalenteriviikosta eli noin kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen. Muutoksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä 5 700 henkilöllä. Valiokunta kannattaa ehdotusta.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Työssäoloehdon pidentämisen lisäksi esityksessä ehdotetaan, että karttumaperuste muutetaan nykyisestä kalenteriviikkokohtaisesta työaikavaatimuksesta tuloperusteiseksi (ns. euroistaminen). Muutoksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä 1 500 henkilöllä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää työssäoloehdon euroistamista kannatettavana ja hyvänä muutoksena. Uudistus mahdollistaa nykyistä laajemman tulorekisterin hyödyntämisen ja siten edistää etuuspäätöksien automatisointia ja digitalisaation hyödyntämistä.

Euroistamisen toteuttamisen jälkeen työssäoloehto kertyy, jos henkilö saa palkkaa vähintään 930 euroa kuukaudessa. Jos henkilöllä on tuloa alle 930 euroa mutta vähintään 465 euroa kuukaudessa, se kerryttää puolet työssäoloehdokaudesta, ja kaksi puolikasta työssäoloehdokautta vastaa yhtä kokonaista. Työssäoloehto kertyy pääsääntöisesti sen kuukauden perusteella, jolloin palkka on maksettu.

Euroistaminen ei esityksen mukaan juurikaan (HE s. 30) vaikuta ansiopäivärahan suuruuteen silloin, kun kyse on yli kaksitoista kuukautta jatkuneesta kokoaikatyöstä tai osa-aikatyöstä, jossa tunteja on 18 tai enemmän kalenteriviikon aikana. Osa-aikatyötä ja lyhytkestoista keikkatyötä tekeville taas tulojen kohdentaminen kalenterikuukausille kannustaa ottamaan vastaan myös lyhytaikaista työtä, kun alle 18 viikkotyötunninkin osa-aikatyö tai keikkatyö kerryttää jatkossa työssäoloehdot silloin, kun palkka täyttää tulovaatimuksen. Valiokunta pitää tärkeänä kannustaa henkilöitä työllistymään myös lyhytaikaisesti.

Esityksen mukaan työssäoloehdon karttumisajan pidentäminen lisää työmarkkinatukea saavien määrää (HE s. 27—28). Ehdotetut muutokset hidastavat tai vaikeuttavat jatkossa esimerkiksi paljon lyhyitä työrupeamia ja epätyypillistä työtä tekevien, työuransa alussa olevien ja pitkäaikaisytyöttömien työssäoloehdon täyttymistä, minkä vuoksi he jäävät entistä useammin ansioturvan ulkopuolelle. Valiokunta pitää mahdollisena, että tämä heikentää järjestelmän kannustavuutta ja työllistymistä. Kokonaisuudessa esityksen arvioidaan kuitenkin lisäävän työllisyyttä.

Työttömyysetuuden suojaosa ja sovittelu

Voimassa olevan työttömyysturvalain mukaan työttömyysetuutta voidaan sovittaa siten, että suojaosuuden määrä on 300 euroa kuukauden sovittelujakson aikana tai 279 euroa neljän peräkkäisen kalenteriviikon sovittelujakson aikana. Soviteltu työttömyysetuus lasketaan siten, että etuus ja 50 % saadun tulon siitä osasta, joka ylittää suojaosan, voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta enintään määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa.

Sovittelussa käytettävää suojaosaa on sovellettu vuoden 2014 alusta lukien. Hallituksen esityksen mukaan (HE s. 19) suojaosan käyttäminen etuuden sovittelussa parantaa kokonaan työttömien kannustimia ottaa vastaan osa-aikaista tai lyhytkestoista työtä, vaikka samaan aikaan suojaosat kuitenkin usein heikentävät osa-aikatyötä tekevien etuudensaajien kannustimia kasvattaa työtuntejaan ja varsinkin siirtyä kokoaikaiseen työhön. Suojaosan työllisyysvaikutuksista ei ole tutkimustietoa.

Valiokunnan saamissa selvityksissä on arvioitu muun muassa, että sovittelun suojaosa on yksittäisissä tilanteissa parantanut jossain määrin kokonaan työttömän henkilön kannustimia ottaa vastaan osa-aikaista työtä ja arvioitu, että suojaosan poistaminen vähentää osa-aikaisen ja hyvin

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

lyhytkestoisen kokoaikaisen (alle 2 viikon) työskentelyn kannustimia suhteessa sekä kokoaikaiseen työttömyyteen että kokoaikaiseen työllistymiseen.

Esityksessä ehdotetaan, että suojaosa poistetaan ja että jatkossa työttömyysetuus sovitellaan siten, että etuus ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa. Tavoitteena on edistää työllistymistä kokoaikatyöhön osa-aikatyön sijaan. Esityksessä on kuitenkin arvioitu (HE s. 60), että suojaosista luopumisen työllisyysvaikutukset ovat vähäisiä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että erilaiset kannustimet eivät muodostu kokoaikaisen työllistymisen esteeksi missään tilanteessa ja pitää ehdotusta suojaosan poistamisesta siksi perusteltuna ja kannatettavana. Valiokunta huomauttaa, että työttömän kannustimet tehdä osa-aikaista työtä ovat ilman suojaosaakin kohtalaisen hyvät ja että liian anteliaat etuudet osa-aikaisille työttömille voivat pitkittää työttömyysjaksoja ja heikentää julkista taloutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokoaikaisen työn ja osa-aikaisen työn välille muodostunut kannustinloukku puretaan. Kokoaikaisen työn on oltava aina selvästi kannattavampaa suhteessa osa-aikaisen työn ja sosiaaliturvan yhdistelmään.

Työllisyyden edistämisen palvelut

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota siihen, että suu- ralle osalle työttömistä työnhakijoista ei ole riittävästi kokoaikatyötä tarjolla tai heillä ei ole valmiuksia työskennellä kokoaikaisesti. Saadun selvityksen mukaan lyhytaikainenkin työllistyminen voi parantaa työttömän mahdollisuuksia työllistyä kokoaikaisesti, koska se auttaa ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa ja työkykyä, minkä lisäksi työskentelyn ohessa syntyy kontakteja työnantajiin ja muihin työntekijöihin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kannustinloukkuja purettaessa ja työttömyysturvaa uudistettaessa kehitetään ja varmistetaan tapoja ja keinoja tunnistaa työllisyyden edistämisen palveluissa ne työnhakijat, jotka tosiasiallisesti eivät pysty siirtymään täysipainoisesti työmarkkinoille, ja turvataan heidän työkykyään ja osaamisen kehittämistään tukevat palvelut. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä.

Valiokunnan huomiota on asiantuntijakuulemisessa lisäksi kiinnitetty työelämän voimakkaaseen muutokseen ja sen huomioimiseen työttömyysturvan ja työllisyyspalveluiden kehittämisessä. On arvioitu, että jo nyt ja tulevaisuudessa nykyistä enemmän työntekijät keräävät toimentulonsa monesta lähteestä ja erilaisin työllistymisin keinoin. Tällöin korostuu niiden palveluiden tarve, joilla työnhakijaa autetaan tunnistamaan ja tuotteistamaan oma osaamisensa. Työntekoon valmentamisessa yhtenä keinona on silloin tarpeen työnteko myös lyhytaikaisesti.

Työllisyysvaikutukset ja niiden arviointi

Ehdotettujen muutosten työllisyysvaikutuksia on esityksessä (HE s. 60) arvioitu eri muutosten kohdalla erilaisilla menetelmillä. Esityksessä todetaan, että työllisyysvaikutusarviot ovat suuntaa antavia, sillä erilaisten kohderyhmien reaktiot kannustimien muutoksiin voivat erota toisistaan, ja arvioiden pohjalla olevien tutkimustulosten asetelmat ovat voineet olla hyvin erilaisia kuin esityksessä ehdotetut muutokset. Muutosten ansiosta työllisyyden arvioidaan kuitenkin yhteensä kohenevan 20 400 henkilöllä.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotettujen muutosten työllisyysvaikutusten arvioon liittyy epävarmuutta, ja vaikutukset voivat poiketa arvioidusta puoleen tai toiseen esimerkiksi taloudellisten suhdanteiden, aineistojen puutteiden tai epätarkkuuksien ja inflaation muutosten myötä. Valiokunta toteaa, että muutosten arviointi on tehty huolellisesti käytettävissä olevaa tietoa ja menetelmiä hyödyntäen. Valiokunta pitää tärkeänä, että vaikutuksia seurataan huolellisesti ja eri keinojen työllisyysvaikutuksia selvitetään.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa on tuotu monipuolisesti esiin keskeisiä tilastoja sukupuolittain. Niiden pohjalta esityksessä on todettu, että useissa keskeisissä muutoksissa vaikutukset osuvat erityisesti naisiin. Vaikutuksia on kuvattu monipuolisesti myös esityksen vaikutusarvioinneissa.

Vaikutusarvioinneissa todetaan, että ehdotetut muutokset eivät kohdistu eri tavoin eri sukupuoliin, vaan niiden erilaiset vaikutukset naisiin ja miehiin ovat kytköksissä työmarkkinoiden sukupuolittuneisuuteen ja hoivavastuun jakautumiseen. Valiokunta yhtyy tähän arvioon. Valiokunta kuitenkin tähdentää, että lakeja säädettäessä ja niiden vaikutuksia arvioitaessa on keskeistä ottaa huomioon tosiasialliset olosuhteet, jotta sinänsä neutraaleilla uudistuksilla ei tuoteta tai vahvisteta epätasa-arvoa.

Valiokunta toteaa, että työmarkkinoiden eriytyminen naisten ja miesten töihin on Suomessa sitkeä ongelma, jonka purkamiseen tulee pyrkiä määrätietoisesti. Hallitusohjelmassaan hallitus on sitoutunut selvittämään toimia ammattialojen sukupuolen mukaisen eriytyksen vähentämiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetut muutokset voivat kohdistua samanaikaisesti samoihin henkilöihin, jolloin muutosten yhteisvaikutukset esimerkiksi naisiin ja naisten toimeentuloon sekä lapsiperheisiin voimistuvat. Valiokunta huomauttaa, että erilaiset kompensatiot kuten toimeentulotuki ja asumistuki kuitenkin vähentävät työttömyysturvan heikentämisen vaikutuksia. Muutokset eivät myöskään vaikuta kaikista heikoimmassa asemassa oleviin, sillä tässä ryhmässä toimeentulotuki kompensoi työttömyysturvan heikentymisen.

Seuranta

Valiokunta pitää tärkeänä, että esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurataan ja arvioidaan tarkoin ja että tarvittaessa ryhdytään ripeästi toimenpiteisiin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Helsingissä 17.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Tere Sammallahhti kok
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Juho Eerola ps
varajäsen Terhi Koulumies kok (osittain)
varajäsen Mia Laiho kok (osittain)
varajäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yleistä

Vuoden 2024 talousarvioesitys sisältää historiallisen suuret sosiaaliturvaleikkaukset. Niihin sisältyy budjettilakina myös HE 73/2023 vp työttömyysturvalain ym. lakien muutokset. Ne pudotavat toteutuessaan kymmeniä tuhansia suomalaisia köyhyyteen.

Toimeentulotuen tarve tulee kasvamaan 25—30 prosentilla. Tarpeen kasvaessa räjähdysmäisesti, yhä useampi henkilö putoaa kaikkein pahimpaan kannustinloukkuun. Näin työnteolla ei voi käytännössä juurikaan kasvattaa omia tulojaan. Samalla hallitus perustelee leikkauksia työllisyydellä.

Esityksellään hallitus on heikentämässä rajusti etenkin ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Tämä tehdään tilanteessa, jossa työttömyys uhkaa suhdanteen takia kasvaa voimakkaasti esimerkiksi rakennusosalalla. Kasvava joukko ihmisiä jää pelkän työmarkkinatuen varaan ja erityisesti lapsikotoutuksen poistaminen vaarantaa työttömäksi jäävien lapsiperheiden toimeentulon.

Hallitus ei myöskään saavuta ansioturvaleikkauksilla väitettyjä säästöjä, koska ne kohdistuvat suurilta osin Työllisyysrahastolle ja valuvat työttömyysvakuutusmaksujen alentamiseen. Sen sijaan hallitus tällä vakuutusmaksujen alennuksella toteuttaa veronkevennykset.

Työllistyminen on vaikeampaa toimeentulotuelta. Esitetyn muutoksen myötä ansioturvalta siirtyy yhä enemmän työttömiä matalatasoisemmalle turvalle. Näitä ovat työmarkkinatuki, peruspäiväraha sekä toimeentulotuki ja asumistuki. Esityksessä on arvioitu, että näin toimeentulo heikentyy 18 000 työttömältä, mikä tarkoittaa 6,7 prosentin työttömyysasteella 17 prosenttia ansiopäivärahan saajista.

Lomautusjärjestelmän käyttö vähenee menettelytapana irtisanomiselle esityksen myötä. Tämä heikentää työttömän turvaa. Hallitus on ilmoittanut YT-lain muutoksista, mitkä yhdessä työttömyysturvanheikennysten kautta ohjaa muutostilanteita työllisyyden kannalta ei-toivottuun suuntaan.

Tämän esityksen toimet eivät vastaa aitoa pohjoismaista mallia. Päinvastoin, esitys etäännyttää työntekijät ja työnantajat aidosta neuvottelutilanteesta. Esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan korkeampi turva ja suuremmat panostukset uuden työn löytämiseen sekä tasavertainen neuvottelutoiminta ja tiedonsaanti edesauttaisivat toimivia ja joustavia työmarkkinoita.

Lex-Taipaleella pystyttiin aikanaan määräaikaaisesti ohjaamaan työttömiä, joiden työkyky ja työn vastaanottamisen kyky oli heikko, työkyvyttömyyseläkkeelle. Siksi on uudistettava ns. Taipaleen malli, jolla ohjataan työkyvyttömiä oikealle turvan ”luukulle”. Myös työttömien terveystarkastukset vakinaistaminen ja säännönmukaistaminen auttaisivat pitämään parempaa huolta työvoimasta.

On välttämätöntä, että työttömyyskassat ovat TE 24 -uudistuksen myötä yhä enemmän mukana ja sitä resurssia käytetään työttömän palveluprosessissa.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Vaikutusarviot työllisyyteen ja työelämään

On tärkeää, että leikkausten vaikutukset pitää arvioida kokonaisuutena eri ihmisryhmille. Nyt arviot on tehty puutteellisesti sukupuolten, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden osalta. Kokonaisvaikutuksia ja muutosten suuruutta hämärtää myös se, että työttömyysturvan muutokset tehdään kahdessa vaiheessa. Nämä pitäisi arvioida yhtä aikaa.

Esimerkiksi liian vaatimaton tuki rakennusalan hidastuessa voi vähentää työllisyyttä rakenteellisesti enemmän kuin hallituksen muiden toimien avulla voidaan lisätä. On myös mahdollista, että työllisyysaste on hallituskauden lopussa alhaisemmalla tasolla kuin hallituksen aloittaessa, vaikka laskennallinen, paperilla ja valtiovarainministeriön laskema työllisyystavoite olisikin saavutettu.

Hallituksen työmarkkinoiden neuvottelutoimintaan puuttuvilla toimilla on vaikea osoittaa todennettuja työllisyysvaikutuksia, eivätkä ne vahvista julkista taloutta. Sen sijaan ne heikentävät palkansaajien asemaa merkittävästi johtaen heikompiin työehtoihin sekä palkkakehityksen hidastumiseen.

Asiantuntijakuulemisessa useat asiantuntijat korostivatkin, että hallituksen positiivisiin työllisyysvaikutuksiin sisältyy suuria epävarmuuksia. Ne pitäisikin ottaa suuntaa antavina lukuina.

Lisäksi hallituksen aikomus on heikentää irtisanomissuojaa ja lisätä perusteettomia määräaikaissuusia. Ne tulevat lisäämään epävarmuutta työmarkkinoilla, helpottamaan irtisanomista ja näin lisäämään alkavien työttömyysjaksojen määrää.

Myös nuorten alle 30-vuotiaiden työntekijöiden pahoinvointi, sairauspoissaolot ja jopa eläköityminen ovat olleet kasvussa. On entistäkin tärkeämpää löytää keinoja tukea mielenterveyttä varhain. Työkyvystä ja jaksamisesta huolehtiminen vaikuttaa ihmisten suoriutumiseen, oppimiseen ja toiminnan kehittämiseen.

SOSTE:n laskelmat osoittavat, että hallituksen esittämät indeksijäädytykset sekä työttömyysturvaan ja asumistukeen kohdistuvat leikkaukset lisäävät köyhyyttä koko Suomessa. Köyhien määrä tulee lisääntymään 68 000 henkilöllä. Heistä alle 18-vuotiaita on 16 700.

Vaikutukset osa-aikaisiin ja vastentahtoisesti osa-aikaisiin työntekijöihin

Muutokset osuvat erityisesti naisiin ja palvelualojen työntekijöihin. Kaikista työntekijöistä noin 18 prosenttia tekee osa-aikatyötä, naisista 24 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia. Kaupan työntekijöistä 45 prosenttia ja matkailu- ja ravintola- sekä vartiointialan työntekijöistä noin 20 prosenttia tekevät osa-aikatyötä.

Siksi hallituksen leikkaukset osuvat juuri osa-aikaisiin, joista tiedetään 100 000 työskentelevän vastentahtoisesti osa-aikaisesti. Esimerkiksi Palvelualan työttömyyskassan päivärahan saajista on tänä vuonna 48 prosenttia saanut soviteltua päivärahaa.

Työssäoloehdon pidentäminen

Työssäoloehdon pidentäminen 6 kuukaudesta 12 kuukauteen vaikeuttaa ansioturvan piiriin pääsemistä kaikkien osalta. Erityisesti se vaikeutuu nuorilla ja pätkätoiden kierteeseen joutuneilla.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Eriävä mielipide 1

Se aiheuttaa työttömyyden kohdatessa inhimillistä hätää ja vaikeuttaa lisäksi henkilökohtaisen talouden vakauttamista — etenkin jos työtä ei ole tarjolla. Osa-aikatyöntekijöiden, vammaisten, määräaikaisten mahdollisuus päästä turvalle (esim. opettajat) vaikeutuu.

Ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle pääsy vaikeutuu työssäoloehdon vuoksi. Lakiesityksen perusteluissa on arvio, että noin 17 prosentilla pääsy estyy tämän seurauksena. Lyhyempi työssäoloehto eli nykyinen 6 kuukautta on tässä vaiheessa riittävä, koska siirrytään uuteen tulorekisterin pohjalta määräytyvään työssäoloehtoon.

Mikäli kaikesta huolimatta siirrytään 12 kuukauden työssäoloehtoon, on eurorajaa pudotettava 930 eurosta 800 euroon (peruspäiväraha x 21,5). Näin osa-aikaisilla olisi mahdollisuus päästä ja pysyä ansioturvalle. Myös tarkastelujaksoa on pidennettävä 28 kuukaudesta 36 kuukauteen.

Orpo-Purran hallituksen hallitusohjelmassa todetaan ja lakiesityksen perusteluissa toistetaan, että hallitus ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä ongelmia osana sosiaaliturvauudistusta, ja että erityistä huomiota kiinnitetään freelancereiden asemaan. Lisäksi esityksessä todetaan, että urheilijoiden osalta säädettäisiin omasta poikkeuksesta, joka siirrettäisiin valtioneuvoston asetuksesta työttömyysturvalakiin.

Euroistaminen

Kausitöillä ja lyhyillä keikoilla itsensä työllistävä ei pääse ansioturvan piiriin, mikäli em. muutosta ei tehdä euromääriin ja tarkastelujaksoon.

Uudistuksella voi olla periaatteessa positiivinen ja mahdollisesti selkeyttävä vaikutus laskentaan, kun voidaan hyödyntää olemassa olevia palkkatietoja tulorekisteristä. Mutta käytäntö on osoittanut, kuten käsillä oleva esitysikin todistaa, että esitetty malli lisää byrokratiaa ja voi pahimmillaan muodostua jopa työllistymisen esteeksi eräissä patk- ja kausityötilanteissa.

Euroistamisen myötä myös työttömyysturvan laskenta muuttuu osa-aikatyöntekijöiden osalta, kun laskentajakson palkan jakajana käytetään 21,5 päivää kuukaudessa, vaikka palkan ansainta olisi ollut tätä lyhyempänä jaksona. Tämä alentaa ansioturvan tasoa, mikä vaikeuttaa entisestään osa-aikatyöllä ja turvalla pärjäämistä.

Lomakorvauksen jaksotus

Lisäksi hallitus palauttaa lomapalkan jaksotuksen. Se lisää byrokratiaa ja vaikeuttaa työntekijän turvan piiriin pääsemistä, kun työttömyys alkaa. Myös lomakorvauksen jaksotus pidentää turvan saamista työttömyysjakson alussa, kun tulot putoavat puoleen. Työttömyyden alussa tarvitaan kaikki tulot, jotta uusi ja inhimillisesti koetteleva tilanne saadaan jonkinlaiseen tasapainoon.

Lisäksi asiantuntijakuulemisissa on käynyt ilmi, että jaksotus lisää laskennan byrokratiaa, monimutkaistaa laskentaa ja pidentää turvan laskuaikaa ja siten sen saamista.

Ostavastuuajan eli karenssin pidennys viidestä seitsemään päivään

Työttömän toimeentulo heikkenee omavastuupäivien eli karenssin pidennyksestä viidestä seitsemään päivään. Omavastuu-aika pidentää turvan saamista työttömyyden alussa ja on suora leikkaus turvaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Eriävä mielipide 1

Tämä osaltaan heikentää lomautuksen ideaa. Näin mahdollistuu esimerkiksi lyhyemmän työviiikon teettäminen pidemmällä ajalla ja samalla se vähentää palkansaajan ansiotuloa osittaisen lomautuksen aikana.

Lapsikorotusten poisto

Lapsikorotusten poisto vaikeuttaa perheellisten ja etenkin yksinhuoltajien toimeentuloa. Esimerkiksi yhdestä lapsesta tähän vuoteen verrattuna tuki laskee 150 euroa kuukaudessa. Ja kolmesta lapsesta 285 euroa kuukaudessa. Työttömyysetuuksissa maksettiin lapsikorotuksia vuonna 2022 (tilasto suomen työttömyysturvasta/Kela) yhteensä 173,3 miljoonaa euroa. Työttömyysetuuksilla (ansiopäivärahalla, peruspäivärahalla ja työmarkkinatuella) lapsikorotusta sai yhteensä 187 813 työtöntä. Vuonna 2021 maksettiin yhteensä 205,4 miljoonaa euroa ja yhteensä 223 547 työttömyysetuuden saaneelle henkilölle.

Hallituksen esityksen lapsikorotusten poisto on suora tuloleikkaus lapsiperheiltä ja johtaa uusille ”toimeentuloluukuille”. SOSTE:n arvion mukaan leikkaus tarkoittaa lähes 17 000 uutta lapsiköyhää ensi vuodelle. Työttömyysturvan lapsikorotukset ovat olleet parasta turvaa lapsiköyhyyden torjumiseksi.

Sosiaalimenojen leikkauksissa olisi pyrittävä hallituksen budjettiesityksestä poiketen ainakin siihen, että leikkaukset eivät johda lapsiköyhyyden lisääntymiseen. Ei ole mitään pakkoa toistaa 1990-luvun laman aikana tehtyjä erehdyksiä, jotka tutkimuksen mukaan johtivat silloisten yksinhuoltajien lasten kannalta erittäin pitkäkestoisiin vaurioihin sekä syrjäytymiseen työvoimasta ja lisääntyviin sosiaalimenoihin.

Suojaosan poisto

Suojaosan poistaminen vie osatyökykyisiltä, esimerkiksi vammaisilta, toimeentuloa ja mahdollisuuden työllistyä.

Sovitellun päivärahan 300 euron suojaosan poisto tarkoittaa sitä, etteivät työttömät voi ottaa lyhytaikaisia ptkätöitä tai lisätunteja. Poisto siis heikentää lyhytaikaisen tai osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannusteita. Edes valtiovarainministeriö ei pysty laskemaan suojaosan poistolle työllisyysvaikutuksia.

Osa-aikatyö ja työn tekemisen määrä kokonaisuudessaan tulee vähenemään, koska kokoaika-työtä ei ole kaikille tarjolla. Esitys poistaa periaatteen, että pienikin määrä työtä on parempi kuin ei yhtään tuntia. Osa-aikatyöstä on helpompi työllistyä kokoaikatyöhön kuin kokonaan työttömyydestä. Esitys on huono ja syrjivä.

Työttömien terveystarkastukset

Hallituksen toimista puuttuvat teot, joilla työllisyyttä parannettaisiin. Eri selvitysten perusteella työllistymisen keskeisinä esteinä ovat osaamisen puute, työpaikan ja työntekijän maantieteellisen kohtaanto-ongelma sekä työntekijän työkyky. Tälle alueelle hallituksen esityksissä ei ole esitetty toimenpiteitä. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että toimenpiteitä kohdistetaan myös työllistymisen esteiden vähentämiseen. Työttömien työkykyisyyden ylläpitämiseksi olisi tärkeää seurata ja hoitaa heidän terveystään. Tästä syystä olisi tarpeen aloittaa uutena toimenpiteenä työttömien työnhakijoiden säännöllinen terveystarkastus.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Toimeentulotuen tarve kasvaa

Toimentulotuen loukusta on entistä vaikeampi ponnistaa takaisin työelämään.

Uudistusten osalta suurimpia tuloeroja kasvattavia toimia ovat leikkaukset työttömyysturvassa ja yleisessä asumistuessa. Toimeentulotuki kompensoi näiden uudistusten vaikutuksia, mutta siitä huolimatta käytettävissä olevien tulojen kehitys jää negatiiviseksi neljän alimman tulokymmenyksen osalta.

Onkin ristiriitaista, että samaan aikaan, kun hallituksen toimenpiteet lisäävät toimeentulotukimenoja lähes 200 miljoonalla eurolla, hallitus tavoittelee toimeentulotuen saajien määrän puolittamista ja 100 miljoonan euron säästöjä. Hallituksen yksipuoliset toimenpiteet heikentävät palkansaajien asemaa ja murentavat hyvinvointivaltiota, lisäävät vastakkainasettelua ja yhteiskunnallista epävakautta sekä syrjäytymistä.

Työmarkkinapolitiikka

Hallitus on esityksillään työttömyysturvaan ja talousarvioesityksellään yksipuolisesti estämässä aidon kolmikantaisen neuvottelun ja valmistelun työmarkkinoilla. Joka on ollut perinne nimenomaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistamisen osalta ja jonka työnantajat ja palkansaajat rahoittavat vakuutusmaksulla. Yksipuolisen esityksen seuraukset nähdään nyt tässä — palkansaajapuoli on yksimielisesti vastustanut nyt esitettyjä muutoksia työttömyysturvaan.

Hallituksen esitys ei ole aito pohjoismainen malli. Pohjoismaissa on tasa-arvoinen ja autonominen neuvottelujärjestelmä. Pohjoismaisella perustelulla hallitus yrittää hämärtää tilannetta Suomessa. Sen selkeä tavoite on työntekijöiden edunvalvonnan eli ammattiyhdistysliikkeen heikentäminen.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen heikentää työllistymistä

Aikuiskoulutustuki lakkautetaan 1.8.2024 alkaen. Päätös on väärä työelämän suurten murrosten keskellä. Toteutuessaan se osuu voimakkaimmin pieni- ja keskituloisiin naisiin, jotka ovat hyödyntäneet tukea useimmin työvoimapulasta kärsivän sote-alan opintoihin. Lähes puolet aikuiskoulutuksen käytöstä on liittynyt sote-alaan joko lähtö- tai kohdetutkinnoltaan. Uhattuna ovat muidenkin palkansaajien ja yrittäjien mahdollisuudet siirtyä alalta toiselle, syventää omaa osaamista tai lisätä työhyvinvointia opiskelun avulla.

Aikuiskoulutustuen käyttö on myös huokoistanut työmarkkinoita ja pysyvyyttä työelämässä. Lopettamisen seurauksena voi olla työttömien ja työvoiman ulkopuolelle jäävien määrän lisääntyminen. Aikuiskoulutustuella opiskelu parantaa työntekijän työmarkkina-arvoa.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen on perustettu kolmikantainen työryhmä, jonka tarkoitus on laatia ehdotuksia työuran aikaisen jatkuvan oppimisen tukemiseksi. On löydettävä korvaava malli ennen nykyisen aikuiskoulutustuen lakkauttamista tai uudelleen kohdentamista, joka mahdollistaa nykyistä paremmin uudelleen- ja jatkokouluttautumisen työvoimapula-aloille kustannustehokkaasti ja kohdentaen koulutusresurssit henkilöille, jotka nostavat koulutustasoaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Suomalaisen työelämän on oltava hyvä ja turvallinen paikka jokaiselle.

Esityksen vaikutukset osuvat raskaammin naisiin ja nuoriin. Lisäksi useat leikkaukset osuvat samoihin henkilöihin ja samaan aikaan. Asiantuntijakuulemisissa painotettiin sukupuolivaikutusten arvioinnin merkitystä erityisesti nyt, kun hallituskaudella toteutetaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia.

Hallitusohjelman työelämän ja sopimisen kirjaukset vaikuttavat voimakkaasti myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä samapalkkaisuuteen. Pelkona kuitenkin on työelämän tasa-arvokehityksen pysähtyminen tai heikentyminen. Vientivetoisen palkkamallin lakisääntely estää Suomen mahdollisuudet samapalkkaisuuteen. Tältä osin hallituksen keinot kehittää työmarkkinoita ovat sukupuolten tasa-arvon osalta haitallisia.

On myös erittäin tärkeää, että hallituksen aikomien leikkausten vaikutukset arvioidaan kokonaisuudessaan tehtyä esitystä paremmin edellä mainitun kohdentumisen, sukupuolen, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden perusteella. Kohtuuttomat ja useasti samoja ihmisiä koskevat leikkaukset on jatkokäsittelyssä korjattava.

Hallitusohjelmassa on todettu muun muassa, että raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn kohdistetaan tehokkaampia keinoja. Tasa-arvovaltuutettu on valvontaviranomaisena merkittävässä asemassa tavoitteen toteutumisessa. Huomioon ottaen jo olemassa ollut resurssien ja tehtävien huomattava epäsuhta sekä hallitusohjelman tavoitteet, on tärkeää, että tasa-arvovaltuutetulle on varattava tarvittavat määrärahat.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuudet valvoa työelämää tehokkaasti yhdessä työsuojeluviranomaisen kanssa on turvattava.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hylätään ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.11.2023

Lauri Lyly sd
Niina Malm sd
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd
Aino-Kaisa Pekonen vas

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmä pitää hyvänä ja kannatettavana hallituksen tavoitetta työllisyyden nostamiseksi. Pääministeri Sipilän hallituskaudella hallitus asetti myös kunnianhimoisen 100 000 lisätyöllisen tavoitteen, joka saavutettiin. Silloin hallitus asetti ensin tavoitteen ja neuvotteli sen jälkeen työmarkkinaosapuolten kanssa keinoista, joilla tavoitteeseen päästään. Nyt hallitus on valinnut tieksi sanelemisen, emmekä pidä tätä menettelytapaa hyvänä.

Onko esimerkiksi ensimmäisen päivän sairauspoissaolon palkattomuus asia, josta hallituksen kannattaa väkisin pitää kiinni? Varsinkin, kun ei sille ole kyetty laskemaan edes työllisyysvaikutuksia hallituksen omassa ohjelmassa. Tai kannattaako julkisen sektorin työntekijöiden kanssa ajautua riitaan sillä, että yritetään puuttua valtakunnansovittelijan rooliin lainsäädännön avulla? Palkanmuodostuksesta ei voida sopia lailla. Vientivetoiseen malliin siirtymisen pitäisi tapahtua työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksena.

Säästöjä ei tule kohdistaa lapsiin ja perheisiin

Pidämme huolestuttavana hallituksen aikeita kohdistaa merkittävästi säästöjä erityisesti lapsiin ja perheisiin. Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta kokonaan lapsikorotukset, vaikka niiden poistamista vastustettiin hallituksen esityksen mukaan laajasti lausuntokierroksella.

Työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen koskee merkittävää osaa työttömistä. Viime vuonna kolmasosa työttömyysturvan saajista sai myös lapsikorotusta. Valiokunnalle annettujen lausuntojen mukaan lapsikorotusten poisto kohdistuu erityisesti pienituloisiin lapsiperheisiin ja lisää merkittävästi lapsiperheiden pienituloisuutta. Hallituksen esityksen mukaan lapsikorotusten poistaminen nostaa merkittävästi kuntien puoliksi rahoittaman perustoimeentulotuen tarvetta. Toimeentulokiriippuvuus heikentää työnteon kannusteita. Työttömyysturvan lapsikorotusten on aiemmin arvioitu olevan kustannustehokas tapa vähentää lapsiköyhyyttä.

Hallituksen esittämä leikkaus voi olla erittäin haitallinen ja vaikuttaa merkittävästi lasten ja nuorten tulevaisuuteen sekä lisätä korvaavien palveluiden tarvetta. Hallitus on kertonut kompensoivansa lapsikorotusten poistoa perhepaketilla, johon sisältyy muun muassa pieniä korotuksia osaan lapsilisistä, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nosto ja opintotuen huoltajakorotuksen nosto. Nämä etuuksien korotukset kohdistuvat osittain eri ihmisiin, eivätkä suuruudeltaan korvaa kuin pienen osan lapsikorotusten poistamisesta. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla ja hallituksen pitäisi päinvastoin luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen sekä turvata jo syntyneiden lasten hyvän elämän edellytyksiä. Esitämme työttömyysturvan lapsikorotusten säilyttämistä.

Työttömyysturvan suojaosaa ei tule poistaa

Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta 300 euron suojaosan, joka on parantanut työnteon kannusteita suojaosan alittavilla tuloilla. Koronaepidemian aikana suojaosaa päinvastoin korotet-

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp

Eriävä mielipide 2

tiin 500 euroon. Viime vuonna lähes 40 prosenttia työttömyysetuuden saajista sai työttömyyspäivärahaa osa-aikaisen työskentelyn ohella. Hallituksen tavoite kokopäivätyöhön kannustamisesta on sinänsä kannatettava, mutta suojaosan poistaminen voi heikentää merkittävästi osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannusteita.

Hallituksella vaikuttaa olevan käsitys, että kokopäiväistä työtä olisi tarjolla kaikille halukkaille ja että jokainen työikäinen ihminen kykenisi kokopäiväiseen työtehtävään. Valiokunnan kuulemisissa on noussut esille, että osa-aikatyö on osalle työntekijöistä ainoa mahdollisuus työllistyä. Osa-aikatyötä tekevistä tekee sitä vastentahtoisesti ja siirtyisi mielellään tekemään kokopäivätyötä, mutta sitä ei ole ollut tarjolla riittävästi heidän alallaan. Osalla työntekijöistä ei ole sairauden tai muista syistä heikentyneen työkyvyn vuoksi edellytyksiä tehdä koko työuran ajan kokopäivätyötä. Hallituksen esityksessään todetaan, että suojaosa parantaa kokonaan työttömien kannustimia ottaa vastaan osa-aikaista tai lyhytkestoista työtä. Pidämme erittäin huolestuttavana myös hallituksen esitykseen sisältyvää arviota siitä, että vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen avun saanti voi heikentyä suojaosan poistamisen vuoksi, koska henkilökohtaisena avustajana työskentelevät tekevät usein osa-aikatyötä.

Pidämme tärkeänä, että jokainen ihminen pystyisi osallistumaan työelämäänsä mahdollisuuksien ja kykyjensä mukaan. Osa-aikainen työntekeä on huomattavasti parempi vaihtoehto kuin syrjäytyminen kokonaan työelämän ulkopuolelle. Hallituksen tulisi päinvastoin tehdä toimia, jotka kannustaisivat työhön ja madaltavat kynnystä työllistymiseen myös osa-aikatyön kautta. Hallituksen olisi lisättävä työllisyyden edistämisen resursseja, jotta erityisesti vaikeammin työllistyvillä ihmisillä olisi paremmat edellytykset työllistymiseen. Pidämme välttämättömänä, että työttömyysturvan suojaosa säilytetään.

Työssäoloehdon täyttyminen

Esityksen mukaan palkansaajan työssäoloehto täyttyisi, kun henkilö olisi 28 kuukauden pituisen tarkastelujakson aikana kerryttänyt yhteensä vähintään 12 työssäoloehtokuukautta. Keskustan valiokuntaryhmä näkee tämän esityksen ongelmallisena samalla lailla kuin Kuhmon kaupunki asiantuntijalausunnossaan, koska toteutuessaan esitys vaatisi nykyistä merkittävästi pidempää työssäolon periodia työssäoloehdon täyttämiseksi. Vaikka Suomessa vallitsee tällä hetkellä pula osaavasta työvoimasta monilla eri aloilla, ei esimerkiksi harvaan asutun maaseudun alueilla aina välttämättä ole lähialueetkaan mukaan luettuina olemassa sellaista työpaikkavarantoa, johon sisältyviin avoimiin työpaikkoihin työnhakijan olisi mahdollista työllistyä 12:a työssäoloehtokuukaudeksi, täyttääkseen työssäoloehdon.

Kuhmon kaupungin asiantuntijalausunnosta sanotaan: ”kaupungin työllisyyspalveluissa vuosina 2012—2023 tehtyjen käytännön havaintojen mukaan työmarkkinoilla on myös työttöminä työnhakijoina huomattava joukko sellaisia henkilöitä, jotka ovat tosiasiallisesti alentuneesti työkykyisiä, tai käytännössä lähes työkyvyttömiä (vrt. Raija Kerättären lääketieteen alan väitöskirja vuodelta 2016).”

Nämä henkilöt ovat kuitenkin alidiagnosoituja, ja ovat sen vuoksi edelleen työttöminä työnhakijoina, vaikka kuuluisivat tosiasiallisesti sairauslomalle, kuntoutuksen tai eläkkeelle, mutta eivät sellaisella ole julkisen terveydenhuoltojärjestelmän toiminnan vajavaisuuksien vuoksi. Tällaiselle

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 2

vajaakuntoiselle henkilölle ei useinkaan ole tosiallisesti mahdollista työskennellä 12 kuukauden ajan yhtäjaksoisesti, ja jo nykyisen työssäoloehdon täyttäminen palkkatyössä voi olla hänelle huomattavien kipujen ja ponnistusten takana. Näin ollen Kuhmon kaupunki katsoo, että kunnes julkinen terveydenhuoltojärjestelmä pystyy tunnistamaan, diagnosoimaan ja ohjaamaan sairauslomalle, kuntoutukseen tai eläkkeelle osatyökykyiset ja työkyvyttömät työnhakijat, työssäoloehdon täyttämiseen vaadittavaa aikaa ei tule kasvattaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimasta ajasta.

Edellä mainittujen henkilöiden lisäksi Kuhmon kaupungin tietojen mukaan on olemassa joukko henkilöitä, jotka diagnosoidun vian, vamman tai sairauden vuoksi — siis omasta tahdostaan riippumattomista syistä — eivät pysty työllistymään työmarkkinoille ilman palkkatukea. Edellä mainittujen rajoitteiden vuoksi heidän työllistymisensä työmarkkinoille on usein epävarmaa työnantajalle maksettavan palkkatuenkin avulla, ja tästä syystä heidän työuransa ovat katkonaisia. Heille nykyisessä lainsäädännössä määritellyn laajuisen työssäoloehdon täyttäminenkin on merkityksellinen tekijä.

Muutosten vaikutuksia seurattava tarkkaan

Useat valiokunnalle lausuntoja antavat tahot ovat olleet huolissaan esitysten tasa-arvo- ja sukupuolivaikutuksista. Keskustan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaryhmä edellyttää, että hallitus seuraa lakimuutosten vaikutuksia ja on valmis tekemään tarvittaessa korjauksia lainsäädäntöön. Hallituksen tulee seurata erityisesti esitettyjen muutosten tasa-arvovaikutuksia, koska monet niistä kohdistuvat erityisesti lapsiperheiden vanhempiin, nuoriin ihmisiin ja naisiin.

Hallitus tekee useita erillisiä leikkauksia sosiaaliturvaan. Leikkaukset kasautuvat samoille ihmisille, merkittävä osa nimenomaan lapsiperheisiin. Hallituksen tulisikin siksi seurata myös eri etuuksiin tehtävien muutosten yhteisvaikutuksia, tehtävä niistä jälkikäteisarviointia ja tuotava tarvittaessa eduskunnalle korjaavia lakiesityksiä, joilla edistetään lasten ja nuorten sekä perheiden arjesta selviytymistä ja lasten ja nuorten hyvinvointia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.11.2023

Tuomas Kettunen kesk
Olga Oinas-Panuma kesk

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2023 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Työmarkkinat kaipaavat uudistamista. Uudistaminen pitää kuitenkin tapahtua oikeudenmukaisesti ja reilusti. Vihreät kannattaa työllisyyspolitiikkaa, jossa työttömyys ei merkitse koko talouden romahtamista, vaan jossa on aito mahdollisuus etsiä uutta työtä ja kouluttautua uudelleen. Samalla on tärkeää huomioida, että pitkäaikaistyöttömän työllistyminen on vaikeaa.

Nyt Orpon hallitus uudistaa kuitenkin työmarkkinoita rikkovalla ja epäoikeudenmukaisella tavalla. Hallituksen leikkaukset osuvat niihin, jotka ovat jo ennestään vaikeimmassa asemassa. Lapsikorotuksen poistaminen ajaa entistä suuremman joukon jo valmiiksi heikossa asemassa olevia lapsiperheitä, yksinasuvia ja pienituloisia ahtaalle. SOSTE:n arvion mukaan hallituksen sosiaaliturvaleikkausten seurauksena lähes 17 000 lasta siirtyy köyhyysrajan alapuolelle.

Samalla ansioturvan suojaosien poisto heikentää työn vastaanottamisen kannustimia. Työmarkkinat ovat muutoksessa: tulevaisuudessa osa-aikatyö tulee lisääntymään, ei vähenemään. Osa-aikainen työskentely auttaa saamaan työn syrjästä kiinni ja edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä.

Vaikka hallituksen toimet kokonaisuudessaan eivät ole perusteltuja, osana tasapainoista kokonaisuutta osa esityksen toimista on kannatettavia. Ansiosidonnaista työttömyysturvaa on syytä uudistaa, sillä nykyisellään se on liiaksi keski- ja hyvätuloisille ohjautuva tulonsiirto. Samalla kuitenkin tulee huolehtia, että jokainen saa tarvitsemansa tuen uudelleen työllistymiseen. Työllisyyden edistämisestä, kotoutumisesta ja täsmätyökykyisten palveluista ei tulisi leikata.

Ansiosidonnaista on kuitenkin mahdollista uudistaa reilulla tavalla. Ansioturvan uudistamisen pidemmän aikavälintavoitteena tulisi olla siirtyminen kohti yleistä ansioturvaa. Lisäksi Suomessa tulisi ottaa käyttöön suhdanneperustainen ansioturva Kanadan tapaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että 1. lakiehdotuksen johtolauseesta poistetaan kumottavaksi ehdotetut 6 luvun 6 §, 7 luvun 4 §:n 2 momentti ja 11 luvun 9 a §,

että 1. lakiehdotuksen 4 luvun 5 §, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti poistetaan ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.11.2023

Fatim Diarra vihr